

קול קורא לסדנת חוקרים בינלאומית בנושא

אוטופיות בקרב יהודי ארצות האסלאם: הגות ומעשה

מכון בן צבי לחקר קהילות ישראל במזרח

2 בנובמבר, 2025 בירושלים

חזון של חברת עתיד אידיאלית שבה יתוקנו כל עוולות ומכאובי הקיום בעולמנו הוא תגובה אנושית הצומחת מאי רצון להשלים עם העולם הקיים על כל רעותיו ומדווייו. תיאור ותכנון עולם העתיד האולטימטיבי קיבל ביטוי בספרות אוטופית מרובת ז'אנרים שכמותה ניתן למצוא בתרבויות רבות ושונות.

ספרות אוטופית, חשיבה אוטופית (כולל ביקורת האוטופיה) ותנועות אוטופיות שניסו להפוך חזון אוטופי למציאות היו מושא למחקרים רבים. חקר האוטופיה הוא חקר הדמיון האנושי ומגבלותיו, באמצעותו ניתן לחשוף לא רק את תקוותיה ומאוייה של חברה אלא גם את פחדיה, חרדותיה ואת הרוחות הרעות הרודפות אותה.

לא ברור אם חשיבה אוטופית וביטוייה הספרותיים והפוליטיים הם תופעות אוניברסליות כמותן ניתן למצוא בכל תרבות ובכל זמן או שהם אופייניים רק לתרבויות מסוימות ולתקופות מוגדרות.

כנס זה הוא ניסיון ראשון לחשוף תופעות אוטופיות בספרות, במחשבה ובפוליטיקה של יהודים שחיו ופעלו בארצות האסלאם ולדון בהן . מאחר ונושא זה נחקר מעט מאוד, תהיה חשיבות גם לעצם הגילוי, הזיהוי והאפיון של תופעות אוטופיות בחברות אלו. יחד עם זאת, ננסה לעמוד גם על שאלות כגון : מה הם מקורות החשיבה האוטופית בקרב יהודי ארצות האסלאם, האם היא צומחת מעולם הדת והמסורת וניזונה ממנו או אולי היא תגובה לחשיבה חילונית מערבית, האם המפגש בין יהדות לאסלאם הביא להתפתחות מחשבה אוטופית, מה מקום האוטופיה בחברה של מיעוט דתי נעדר טריטוריה ומה הקשר שלה לזהות קהילתית ולדמיון פוליטי? מה בין אוטופיה לאסכטולוגיה ולמשיחיות? כיצד תפסו הוגים יהודים אוטופיות פוליטיות וחברתיות שעלו במרחב האסלאמי ומעבר לו? האם היו ניסיונות לממש אוטופיות אלה, ואם כן—באילו תנאים הן נולדו וכיצד התגשמו או נכשלו?

נשמח לקבל הצעות להרצאות בנושאים אלה ובנושאים רלבנטיים אחרים.

את ההצעות בצירוף תקציר בן 300 מילים וקורות חיים, יש לשלוח לכתובת

mbz@ybz.org.il

עד לתאריך 15.6.2025.

חברי ועדת ההיגוי : דוד גדג', צבי זוהר, מנחם לורברבוים, מרים פרנקל